

A JOGBÖLCSELET ÉS AZ AHOZ KAPCSOLÓDÓ TÁRGYAK OKTATÁSA A GYŐRI JOGÁSZKÉPZÉSBEN

INTERJÚ SZIGETI PÉTERREL

Részlet a *Sic itur ad facultatem. A győri jogászképzés húsz éve* című kötetből

Hogyan kerültél a győri jogászképzés látóterébe és kötelékébe?

Sz. P.: Én elég régi egyetemi ember voltam, mert huszonöt éven át, 1973-tól 1998-ig az ELTE-n hallgató voltam, majd oktató. Kollégám a Jogelméleti tanszéken, Takács Péter szólt a győri képzésről 1998-ban. Tulajdonképpen örömmel jöttem, mert látszott a felkérésben a szakmai kihívás. 1997-ben habilitáltam az ELTE-n, és tapasztalataim és kutatásaim nyomán összeállt a koncepcióm, hogy mi az, amit korszerűnek és jelentősnek tartok a jogelméletben és az államelméletben. 1998-ban jelent meg a jogállamiságról szóló könyv először, amit Takács Péterrel írtunk. Nagyobb részt én, mert ennek a gerince volt az akadémiai doktori disszertációm, amit jól kiegészített kollégám munkássága. Látható, hogy akkor, amikor Győrbe jöhettek, jól illeszkedtek a dolgaim egymáshoz. 1999-ben lettem először egyetemi tanár, majd a Széchenyin 2001-ben neveztek ki, illetve lettem tanszékvezető.

Volt bármilyen győri kötődésed?

Sz. P.: Különösebb győri kötődésem nem volt, se családi, se egyéb vonalon. Vonzó volt viszont, hogy az ELTE-ről jó nevű oktatókat szervezett ide a szakvezető. Nem is beszélve arról, hogy jó kollégáim, a legendás Jогtatók futballcsapat oszlopos tagjai is itt voltak.

Ha visszagondolsz ezekre az évekre, akkor látsz valamilyen fejlődési tendenciát vagy valami sajátos arculatot, ami kialakulófélben van, vagy kialakult a győri jogi karon?

Sz. P.: Lehet mondani olyan sajátosságokat, amik valóban csak ránk jellemzőek, ugyanakkor vannak általános tendenciák is, melyek nem mindig hatnak pozitíven. Ebben az időszakban jelentősen kiszélesedett a felsőoktatás, és ez nemcsak ránk volt jellemző, hanem országosan is. Mondhatjuk, hogy a mennyiségi növekedés a minőség rovására is ment. Megváltozott kissé a felsőoktatás szerepe, funkciója. Egy éve megrökönyödve hallottam egy felsőoktatással foglalkozó államtitkártól, hogy a mostani bachelor szint (BA), ami az egységes jogászképzésben ugyan szerencsére nincs, de másutt van, az körülbelül olyasmi, mint régen az érettségi volt. Valahol a középiskolai tudásanyag is lefokozódott. Ez a mennyiségi kiszélesedés a minőség romlásával járt, és ez nem győri specifikum, hanem országos tendencia. Jogi alaptant tanítók elsöben, bevezető, propedeutikai tárgyként, és lá-

tom azt, hogy rengeteg tanuló küszködik elemi nehézségekkel. Tehát nem igazán tud jegyzetelni, nem igazán tudja az előadást követni. Egyetem éretlen. Ugyanakkor a rendszerben van egy rugalmassági tényező is. Számos esetben azt is látom, hogy az, aki először bukducolt, és nem lehetett átengedni, egy évvel később már érettebb, valami ragadt rá az egyetemi közeg követelményeiből, megtanulja, hogy kell tanulni, jegyzetelni. Talán egymásnak is kezdenek már többet segíteni, tehát van egy felzárkózási lehetőség, és pedig a kreditrendszer rugalmassága révén. Lehet, hogy gyengébben kerül be, de a benti légkör, az egyetemi atmoszféra és mintakövetés az előbb-utóbb az átlagos képességűeknek is lehetővé teszi, hogy végezzenek. Ezt szolgálják a felzárkóztató kurzusok, amit mi is csináltunk, csinálunk. Ez tehát az általánosabb jelenség, ami szükségképpen nálunk is lecsapódik. Ami specifikum, az az egykori oktatói karnak az ELTE-s összetétele, amely az elméleti tárgyakban és a közjogban igen nívós volt. Mára már szerencsésen végbe ment egy nemzedékváltás, amelynek köszönhetően most már dominálnak az oktatói állományban is a Győrhez kötődő oktatók, különösen az adjunktusi-docensi szinten. Kinevelődött a megfelelő utánpótlás. A profilt végső soron azt adta meg, hogy különösen a közjogban voltunk erősek, az alkotmányjogban, a közigazgatási és nemzetközi jogban, a jogelmélet és az államelmélet területén, másokhoz képest.

Az előbb említetted a felsőoktatás mennyiségi expanzióját. Ehhez kapcsolódik, hogy sokáig, szinte mantraszerűen lehetett hallani a jogász túlképzés toposzát. Erről neked mi a véleményed?

Sz. P.: Szerintem az fekete-fehér, hogy a mi megyénkben és az északnyugat-magyarországi régióban nincsen ilyen probléma, mert kimondottan jók az elhelyezkedési mutatók. A régiónak természetesen jót tett az, hogy ítélőtábla került ide, ahogy az is, hogy az egyetem felfutott, hogy infrastruktúrában felépültünk, fejlődtünk. Az is számított, hogy a gazdasági és jogtudományi karon belül kezdetben nem karként, hanem 2003-ig az állam- és jogtudományi intézet keretében működünk, kisebb dimenzióban. Bár felvetődött, azonban nem volt valós lehetőség arra, ami országosan is érdekes kísérlet lehetett volna, hogy az egykor közös kar egy újfajta, jogász-közgazdász diplomát adhasson.

Amikor Győrbe kerültél, a kar az ELTE kihelyezett képzése volt. Előrelátható volt, hogy ez önálló, széchenyis kar lesz, és az akkori műszaki főiskola pedig egy egyetemmé válik?

Sz. P.: Akkor még nem volt előre látható. Arra lehetőséget adott a jogi szabályozás, hogy egy főiskolának legyen egyetemi képzése és diplomája, de azt nem tudtuk, hogy ebből ilyen fejlődés indul. Nyilván ilyen értelemben avantgarde szerepet játszott a jogi kar, intenzív kovásza volt az egyetemmé válásnak. Ezt aztán fel is ismerte a kormányzati politika, ti. hogy nekik az dicsőség, hogyha egy új egyetemet alapítanak, ami be is következett 2001-ben.

Mennyiben más Győrben oktatni, mint máshol, hogyha lehet ilyen különbségtételt tenni?

Sz. P.: Jelentős tapasztalatom van erről, mert az ELTE-n 25 évig tanítottam, majd húsz évig a rendőrtisztai főiskolán, illetve a közszolgálati egyetemen is dolgoztam, tehát van összehasonlítás alapom. Bár az ELTE ÁJK-nak volt egy bizonyos primátusa, de például az ELTE-t többek között azért hagytam ott, mert nagy létszámú, 350-400 fős évfolyamok mellett annyit kellett oktatni, vizsgáztatni, amit nehezen lehetett elviselni. Az ember szinte eltanította az agyát, és örömmel jöttem ide, ahol

száz fő körüli évfolyamokkal dolgozunk. Így megismeri a hallgatókat, ami a nagy évfolyamoknál teljesen elenyésző. Azért is jöttem ide örömmel, mert itt átláthatóbb és ember közelebb viszonyok voltak és vannak. Ráadásul a városban is jó érzéssel tölti el az embert, hogy itt van fejlődés, felújított terek, parkolók, új híd, autóipar. A város és az egyetem együtt fejlődik, gazdagodik – eltérően az országos helyzettől.

Az én évfolyamtársaimtól hallottam egy történetet rólad. Negyedévesek voltunk, és jog- és állambölcselet órára mentek. A régi főépület mellett egy fickó ősz szakállal, fűszállal a szájában egy könyvet olvasgatott az egyik fa tövében. Majd amikor beültek az előadóba, akkor ez az ember, mint Szigeti professzor megérkezett órát tartani. Ez elképzelhető, hogy igaz, vagy ez csak amolyan városi legenda?

Sz. P.: Ez igaz lehet, mert jó időben szívesen olvasgattam a kellemes Mosoni-Duna parton, vagy másutt a szabadban. Még olyanra is emlékszem, ami szintén jópofa volt, hogy jogracionalizációs szemináriumot a kertbe kivitt székeken ülve tartottunk.

A campus az erre abszolút módot ad.

Sz. P.: Valóban, de azt sajnálom, hogy a mostani épület kertjében nem valósult meg egy kerengő kialakítása. Ahogy a középkori kolostorokban, majd ennek hatására a régi egyetemeken, akár Oxfordban és Cambridge-ben is, lugasok meg kerengők vannak. Nálunk is jó volna valami ilyesmi, hogy odaszoktassa a hallgatókat a karra, és hogy éljenek a beszélgetve tanulni peripatetikus módszerével, és nem csak közösségi, hanem szellemi és tudományos életet élve.

És hogyan látod a kar helyzetét a többi jogi kar összehasonlításában?

Sz. P.: Biztos vagyok abban, hogy nem számítunk gyenge karnak, és abban is, hogy elvileg tartható marad a jogászképzés. Van itt azonban egy nagy kérdőjel, mégpedig a közszolgálati egyetemnek biztosított bizonyos monopolhelyzet esetleges biztosítása. Hogyha a közigazgatási és a közszolgálati képzés egy olyan fajta monopóliummal párosítanák a jövőben, hogy bizonyos állásokat bizonyos szintek felett csak a közszolgálati egyetemen szerzett diplomával lehet betölteni, az jelentős csapást mérhet a jogászképzésre. Más dolog az, ha egy egyetem versenyben küzd ki magának tekintélyt és presztízst, és megint más, ha képzési monopólium vagy diplomamonopólium révén szipkázza el a közigazgatásban, közszolgálatban köztisztviselőként dolgozó vagy dolgozni szándékozó embereket. Ebben az esetben a hagyományos jogász pályákra – bíró, ügyvéd, ügyész, jogtanácsos, jogszabályszerkesztő – korlátozódik majd az egyetemi jogászság, holott a közigazgatás felszívó hatása mindig is nagyon jelentős volt. Mindig is a jogi karok képezték a közigazgatási szakembereket, a racionális igazgatást végző, jogilag képzett bürokráciát.

Az ún. államtudományi képzésnek az NKE-hez allokálása – egyelőre csak potenciálisan – de járhat azzal, hogy bizonyos posztokra csak ilyen diplomával lehet kerülni, ettől tartunk. Kérdés, hogy ezt a koronát fel akarják-e majd tenni. Ezt egészségtelennek tartanám, mert egy normális felsőoktatásban éppen az egyetemeknek kell saját varázsgyűrűjük hatalmát bizonyítani a többivel való konkurenciában, nem pedig úgy, hogy közhatalmi eszközökkel biztosítanak közülük egynek ilyen privilegizált vagy monopolizált helyzetet.

Hogyha már a privilegizált helyzetnél tartunk, akkor hadd kérdezzem meg a véleményedet a jogi képzés állami finanszírozásának a sajátos eloszlásáról, vagy meghatározásáról. Ez mennyiben jelent számunkra versenyelőnyt vagy nehéz helyzetet?

Sz. P.: Biztos, hogy nem kedvező ez az egyre kevesebb vagy egyáltalán nem finanszírozott hely. Nekem erről átfogó és rendszerezett képem nincs, az oktatásszervezési, igazgatási dolgokban rég nem vagyok benne, bár a doktori iskolát is érinti persze a dolog. Évente két hallgatónk van, akiknek nem kell költséget téríteni, ők jelentik többnyire a kari oktatói utánpótlást, ugyanakkor ez a körülbelül 10-17 között ingadozó doktori iskolai létszámokat nem rontja el. Ugyanis presztízs okokból 30-40 éves emberek jelentkeznek a doktori képzésre, akik már a pályán vannak, és akár az államigazgatásból, akár önkormányzatoktól, akár bíróságoktól vagy ügyészségtől jelentkeznek, a munkahelyük többnyire fizeti képzésüket. Az egy másik kérdés, és nem is feltétlenül a költségmentességhez kapcsolódik, de ellentmondás, hogy a doktori iskolák oktatási rendszerben képeznek – elvileg tudományos pályára készülő – tudósokat. Kissé háttérbe szorul a tudomány ezen feltételek között, és végeredményben inkább presztízserő van annak, hogy valaki PhD-t szerez, és igencsak kevesen vannak, akik azért csinálják a doktori iskolát, mert élethivatásszerűen tudományt akarnának művelni.

Akkor ez egy konzekvens következménye annak az államtitkári gondolatnak, hogyha a bachelor szint az új érettségi, és ilyen értelemben minden képzési szint egyvel lejjebb csúszik, akkor a doktori képzés sem tud tudósképzés lenni vagy maradni, hanem akkor az ekvivalense a valahány évvel ezelőtti osztatlan, egységes jogászképzés szintjének?

Sz. P.: Ez így van, tehát ez az irány. A probléma az, hogy a PhD után ür keletkezik. Kellene a poszt-doktori szinten is gondolkodni, hogy egzisztencia teremtésként is érdemes legyen az embereknek a doktori után tudományt művelni. Olyan, akinek munkássága van, amiből életmű lesz, egyre kevesebbet látok. Alig van nagydoktor a jogtudomány területén, ritka, mint a fehér holló, mert alapvetően a világ és az érdekviszonyok úgy változtak meg, hogy közvetlen siker orientáltságra kényszerül majd mindenki, és nincs ideje olyan hosszú távú befektetésre, mint amilyen a tudósi pálya. Harminc évvel ezelőtt egyértelmű volt, hogy akik bent maradtak az egyetemen, tehát oktatói és tudományos pályán, azok zöme alapvetően a tudományt tekintette élethivatásának. Most pedig azt látom, hogy az oktatás mellett a tudomány háttérbe szorul, és a gyakorlati, jogász munkája kerül előtérbe. Ez a jogtudomány esetében nem csak rossz, mert ebben sok jó is van, a praxis adta tapasztalat az egyetemi oktatói tevékenységgel még jól összefér, azonban ritkán lesz belőle a tudomány művelése. Az ilyen szakember hasznos ismereteket tud közvetíteni, mert életszerűvé teszi a stúdiumot a hallgató számára. Az arányok ebbe az irányba billentek, és ennek nincs ellensúlya. Az ellensúly az lehetne, hogyha a poszt-doktori képzés anyagilag olyan jövedelmező lenne, hogy áthidalhatná azt az időt, amely tudomány, mint egy hosszú, lassan megtérülő befektetés termőre fordulásáig eltelik. A tudományból nem lehet fiatalon egzisztenciát teremteni, ezért van ez a lyuk. A strukturális összefüggésből jön az említett éremotiváltság. A poszt-doktori képzést megfinanszírozásának hiánya miatt a tudományban esetleges módon történik a tudósok rekrutációja, ezért egyre kevesebb a tudós. Szakemberek vannak, de aki élethivatás szerűen műveli a tudományt, akinek a munkássága magáért beszél, aztán esetleg életmű is lesz belőle, már nagyon ritka. Az nem elég, hogy írogatok valahol és a gyakorlathoz kötődő dolgokra terjed ki a mondanivalóm. Egy egész sereg olyan kérdés van, amit nem lehet pusztán azon az alapon megoldani, hogy valaki elmerül egy-egy részterületen, vagy jól

ismer egy-két intézményt, de nem látja a jogrendszer egészének struktúráját, funkcióit, belső tagozódásának mozgását. Az elméleti tudás tehát nem ellentéte a gyakorlatnak, hanem éppen a gyakorlat gondolati átvilágítására szolgál, és annak rendszerezése és de lege ferenda átfogása. Ilyen értelemben az elmélet egy más szintű tudás. Szoktam mondani, hogy racionalitás típusban tér el a kettő egymástól, mert az elméleti tudás az a szubsztantív racionalitásé, a gyakorlati tudás pedig operacionális tudás, operacionális racionalitás.

Vészi Mátyás Az ügyvédi hivatás művészete című, 1929-ben megjelent pályaművét hoznám fel, aminek az elején van egy fejtegetés arról, hogy mitől művészet az ügyvédkedés, illetőleg az ügyvédi tevékenység micsoda. Elméleti jogász-e az ügyvéd, ez az egyik kérdés, amit feszeget, és pont ezt mondja, hogy az elméleti jogász, a jogbölcselő a jogot saját magáért nézi, és nem érdekli az individuum, az egyén. Az ügyvéd ugyanazt a jogot nézi, de őt meg nem érdekli a jog a szó szoros értelmében, hanem őt az eset érdekli, amit ennek révén meg kell így vagy úgy oldania.

Sz. P.: Igen, az ügyfél jogi érdekeit kell védenie és képviselnie és nem a jogrendszer gondozásával törődni. Az viszont téves szembeállítás, hogy az elméletnek és a gyakorlatnak semmi köze egymáshoz. A tételes jog szabályanyagának a megértése, értelmezése majd alkalmazása feltételezi a jogról való nélkülözhetetlen fogalmak és összefüggések ismeretét. A tételes jog tartalmaitól függetlenül tudni kell, hogy ki a jogalany, mi a jogviszonyok természete, mik a jogi felelősség alapjai, hogy néz ki a szankciótan, milyen a normaszervezet, hogy klasszikus, regulatív vagy feladat normáról van-e szó, és így tovább. Éppen efféle ismeretek hiányában a hétköznapi emberi tudat nem tudja és nem is tudhatja megfelelően elemezni a jogi jelenségeket. Mindez előfeltétele tehát egy differenciáltabb jogi gondolkodásnak, amit a jogi alaptan, a jogelmélet bevezető stúdiuma nyújt ahhoz, hogy egyáltalán meg lehessen birkózni a tételes joggal – tudjuk 100 éve a kitűnő Somló Bódogtól. A hallgatók sokszor jönnek is a 8-9. szemeszterben vagy a záróvizsgán, hogy most esett le a tantusz, hogy mi volt a szerepe az alaptannak, amit korábban kellett volna megtanulniuk vagy miért fontos a jogelmélet.

Egy elméleti jogásztól ezt mindig is szerettem volna megkérdezni, hogy mi a véleménye a jogi felsőoktatással szemben megfogalmazott óriási kritikáról, mely szerint nem elég gyakorlatias a képzés. Szerinted lehet-e vagy kell-e ennél gyakorlatiasabbnak lenni?

Sz. P.: Azt gondolom, hogy az előbb a döntő pontot érintettem. Nem lehet semmiképp teljesen előre hozni azt a praxishoz kötődő ismeretanyagot, amit csak a szakma gyakorlása közben lehet elsajátítani. A gyakorlatban az esethez kötöttség dominál, mert a jogász munkájának csak egy kisebb része az, ami jogszabályalkotás, státútum szerkesztés, a kauteláris jogász munkája, hogy Horváth Barna kifejezését idézzük, akár alkotmányról, akár státútumról van szó, az nem ügyekhez, esetekhez kötődik, míg az összes többi jogász tevékenység a jogalkotáson kívül ügyekhez, esetekhez tapad. Azt gondolom, hogy ezt a fajta tapasztalatot nem lehet az egyetemen átadni. A különböző ügyek jogi megítélése, az eljárások szakaszai, cselekményei, pertaktika, stb. nem hozhatóak előre, az egyetemi képzés idejére. Ehhez kell a munkatapasztalat és a szakvizsga. A későbbiekhez bizonyos dolgokat elő lehet készíteni, de ennek módját és mennyiségét számos kérdés befolyásolja: a munkaterhek, az óramegosztás, hogy van-e kiscsoportos foglalkozás, hány emberrel kell dolgozni, stb. Azt látjuk, hogy egyre rosszabb a hallgató-oktató arány. Egy egyetemi tanárnak most már nem heti négy, ha-

nem nyolc-tíz kötelező órát írnak elő. Úgy alakulnak az érdekpályák, hogy nehéz kiszolgálni azt az intenzív munkát.

Az egyetemen a képességet és a készséget kell kialakítani, mert ezek átvihetőek más feladatokra is, azonban nem lehet a joganyagtól, az ügyektől, a tapasztalatoktól teljesen függetleníteni a tudást. A jogesetek végtelenségét persze hogy nem lehet tanítani. Kérdés tehát, mit lehet tanítani? Azt lehet, hogy a hallgató megtanulja, hogy a jogilag releváns elemeket hogyan lehet kiszűrni az életbeli tények tengeréből, azt, hogyan kell jogszabályt keresni és melyek a jogértelmezés módszerei. Azt el kell fogadni, hogy csak a tanulással és a munkával lehet azokat a képességeket megszerezni, azokat a készségeket kialakítani, amelyek következtében aztán a hallgató a társadalmi munkamegosztás egy adott területén és a jogon belüli munkamegosztásban érvényesülni tud.

Nekem jogelméletesként is nagyon sokat számított, hogy egész más szinten közelíttem a jogalkalmazás jogelméleti kérdéseire, a jogalkalmazás szakaszai, műveletei és értelmezési kérdéseire, amíg csak studióztam és tanítottam, illetve akkor, amikor hatósági jogalkalmazói feladatokkal kerültem szembe Országos Választási Bizottság elnökeként. Az az öt év nagyon sokat számított: élő joggá váltak választójogi és alkotmányjogi ismereteim, ezért élményszerű volt a feladat, mert ekkor a jogalkalmazó szerepébe kerültem. Egy semleges, ellenőrző szerv döntéshozatali munkájában, ahol a testületben nagyon sokan kvalifikált jogászok voltak, ezért sokat lehetett tanulni, és ez megtermékenyítette a jogalkalmazásra vonatkozó felfogásom. Ennek révén egész más konkrétsági szinten tudom megközelíteni a jogalkalmazói problémákat, és sok mindent meg is írtam ebből. Ezért jó szívvel emlékszem vissza Peschka Vilmos egykori kollegiális, bölcs tanácsára, hogy „jogelméletesként is dolgozd be magad valamelyik jogterület jogalkalmazási szintű problémáiba”. Mélységesen igaza volt. Ezt az oktatásban átadni persze egyáltalán nem könnyű, az átlagos képességű hallgatók mindig azt hiszik, hogy nem nekik szól a „mese”. Tévednek. A képesség nem vész el, átvihető – de csak ha valaki megszerezte.

Végezetül azt kérdezem, hogyha visszatekintesz erre a húsz évre, illetve az 1998-tól eltelt időszakra, akkor azt hogyan értékelnéd, illetőleg milyen kilátásaid vannak az elkövetkezendő húsz évre a győri jogi karral kapcsolatban?

Sz. P.: Valóban majdnem húsz év, amit itt töltöttem, és egészében véve nem sajnálom, hogy ott hagytam az ELTE-t és idejöttem, mert megszerettem a várost és az egyetemet. Hangsúlyozom, hogy a lokális, mikrokörnyezet átlátható, ember léptékű, és érdekes, új színfolt volt az életemben. Örülök annak is, hogy látom azt, hogy az intézmény előbbre jutott, infrastrukturálisan és személyi feltételekben egyaránt. Jól mennek a habilitációk, ez ideig színvonalasak voltak, és nemcsak tőlünk habilitálnak, hanem jöttek más egyetemekről is hozzánk. A Doktori Iskolánk is jól üzemel. Mindez pedig jó érzéssel tölt el és remélem, hogy nem fog megfenekleni a jogászképzés, hanem hosszú távon is megáll a saját lábán, nem úgy, mint annak idején a Győri Jogakadémia esetében, ahol egyszer csak elfogytak a hallgatók.

Tegyük hozzá: csaknem 150 év kellett a hallgatók elfogyásához.

Sz. P.: Reméljük, hogy ez a veszély nem fog lesújtani ránk. Ha a személyes utam nézem, nem alakult rosszul a pályám. Bár kétszer is jelölt négy akadémikus az MTA tagjának, nem lettem az. Ehhez elég sok szerencse, kedvező csillagzat kell, amitől azért elestem. A doktori iskolai vezetői pozíciót testhez állónak érzem, erre befutott pályám révén alkalmas vagyok, és remélem, jól csinálom.

Szakmailag most ez a kihívás előttem. Más és újabb kihívások már aligha lesznek. Most jelenik meg ötödik tanulmánykötetem, négy monográfiám és két egyetemi jegyzetem után. Ez a mennyiségi termés, bár inkább a minőségükre vagyok büszke. Azért írtam, mert volt szakmai és szellemi mondanivalóm – némiképp afféle régi világból való „magántudósként”. Változtak az idők, de én ezt a mintát sajátítottam el. Most a doktori iskola vezetését szeretném jól végig csinálni, és utána már valószínűleg érdemes lesz nyugdíjba menni. Remélem, hogy tartani is fogom tudni magam ehhez, nem biztos, hogy érdemes a 70. életév felett is oktatni. Én sem tudom még persze, hogy lesz-e kedvem meg erőm erre. Semmi gondom azokkal, akiknek van. Így mondom: senior életkorba értem. Először öt évvel ezelőtt a Kitzsteinhornon, Ausztriában szembesültem ezzel, amikor ki volt írva a sípályán, hogy a senioroknak másfél euró kedvezmény jár. „Egye fene a másfél eurotokat” – boszszankodtam, rádöbbenve, hogy 59 évesen ez már nekem is dukál. Gondolkodóba estem sorsomon. Bár még nem vagyok „nyugger”, ellenben senior, az bizony vagyok. Ennek megfelelően sztoikus nyugalommal kell most már az életet szemlélni, tudni azt, hogy mely dolgokat nem áll hatalmamban befolyásolni. Amit csinál, azt csinálja optimálisan az ember, - de legalább is jól.

Forrás:

Sic itur ad facultatem. A győri jogászképzés húsz éve. Szerk.: Szegedi András. Győr, Universitas-Győr Nonprofit Kft., 2015. 131. oldal. ISBN: 978 615 5298 63 9